

Motion till riksdagen

1989/90:Ub143

av ●lof Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Sammanfattning

I denna partimotion tas övergripande frågor om framför allt forskning, men i viss utsträckning också högre utbildning, upp till behandling. I särskilda kommittémotioner tar centern upp framför allt anslagsfrågor på resp. utskotts område.

Vi vill också inledningsvis erinra om den särskilda partimotion om forskning och högre utbildning som drivkraft för den regionala utvecklingen som centern lade fram redan under allmänna motionstiden.

- Satsningarna på forskning måste också följas upp genom satsningar på den högre utbildningen. Regeringen måste återkomma när det gäller denna del. Professorer skall medverka i grundutbildningen.
- Det måste finnas en balans mellan fakultetsanslagen och de medel som anvisas till forskningsråd och sektorsorgan. Fakulteterna skall ge en stabil grund för det fria kunskapssökandet.
- Det socialvetenskapliga forskningsrådet bör höra till utbildningsdepartementet.
- Ett nytt miljö- och teknikvetenskapligt forskningsråd tillhörande utbildningsdepartementet bör inrättas. År 1990/91 bör rådet få 100 milj. kr.
- Högskolorna i Växjö, Örebro, Karlstad och Sundsvall/Härnösand skall utvecklas till universitet före sekelskiftet.
- Alla högskolor måste få förstärkta resurser för forskning. För 1990/91 vill centern satsa 55,5 milj. kr. mer än regeringen på detta ändamål. Denna satsning fortsätter sedan under 1991/92 och 1992/93 med ytterligare 50 milj. kr. per år.
- Lärar och vårdutbildningarna måste få en kraftigt förstärkt forskningsanknytning. Uppbyggnad av fakulteter för undervisningsforskning bör inledas i Stockholm och Linköping. Femtio doktorandtjänster bör inrättas som ställs till vårdhögskolornas förfogande.
- Alla lärare i högskolan skall ha rätt att bedriva forskning på minst en tredjedel av sin tjänst.
- 50 milj. kr. utöver vad regeringen föreslår måste satsas på lokaler och utrustning 1990/91. Regeringen bör återkomma med en plan för åren därefter, som i princip tillgodoser de krav som akademiska rektorskonferensen ställt.

Den forskningspolitiska proposition som mittenregeringen lade fram 1982 har blivit mönsterbildande för statsmakternas långsiktiga hantering av forskningsfrågorna. Sådana långsiktiga handlingsprogram för forskningen hade centern krävt redan i början på 1970-talet.

Under 80-talet har medvetandet om forskningens betydelse vuxit sig allt starkare inom skilda samhällsorgan. Vi vågar i dag hävda att det finns en växande insikt också hos den breda allmänheten om betydelsen för vår välfärd av framgångsrika satsningar på forskning och utbildning. Sveriges internationella konkurrenskraft på industri- och tjänsteområdena är beroende av att vi upprätthåller en hög förmåga till innovationer. Detta är i sin tur helt avgörande för våra möjligheter att upprätthålla vår ekonomiska styrka. Framgångsrik forskning kommer under de närmaste åren att ha en central betydelse för att utveckla social och materiell välfärd för de många människorna. För att angripa de växande miljöproblemen både nationellt och globalt är forskningsinsatser helt avgörande. De problem som möter flera samhällssektorer – exempelvis vård och skola – måste lösas genom förnyelse, som till stor del bygger på forskning.

Sambandet mellan forskning och utbildning

Det svenska högskoleväsendet har ansvar för såväl forskning som högre utbildning. Forskningen inom högskolan har flera uppgifter. Den skall ge ny kunskap. Den skall också medverka till att den internationella forskningens resultat blir tillgängliga i vårt land. Forskningen skall också medverka till att nya forskare skolas så att vi har god tillgång till vetenskapligt meriterad personal i framtiden.

Den nu framlagda forskningspropositionen visar på en viss vilja att satsa på forskning. En central uppgift för forskningen inom högskolan är emellertid också att ge stöd till den grundutbildning som under kommande år skall förse det svenska arbetslivet med väl kvalificerad, akademiskt utbildad personal. Denna för forskningen viktiga uppgift har inte blivit beaktad i denna proposition. Tyvärr är detta ett tecken på att regeringen saknar vilja och förmåga att med kraft satsa också på den högre utbildningen.

Riksdagen har beslutat att treåriga planeringsramar skall läggas fast också för den högre utbildningen. När dessa presenterades i årets budgetproposition möttes de av stark kritik. I en kommittémotion har centern krävt att riksdagen återförvisar frågan om treårsramar för den högre utbildningen till regeringen för ny beredning. En konsekvens av regeringens bristande förmåga och vilja på detta område kan bli att andelen högre utbildade bland de yrkesverksamma kan komma att sjunka i Sverige. UHÄ har bland annat framhållit detta i det beredningsmaterial ämbetet tagit fram som underlag för den högre utbildningens treårsramar. Enligt centerns mening kräver vår nationella närings- och sysselsättningsprofil samt vårt internationella konkurrensläge snarast att andelen högutbildade ökar.

Det är angeläget att riksdagen nu av regeringen begär att satsningar på forskningen också skall följas upp med satsningar på den högre utbild-

ningen. Kvaliteten på forskningen i Sverige är starkt beroende på kvaliteten i den högre utbildningen.

För att vidga rekryteringsunderlaget till forskningen är det angeläget att man redan i gymnasieskolan och i vissa avseenden redan i grundskolan gör eleverna förtrogna med vetenskapligt tänkande och vetenskapligt arbetsätt. Det kräver att eleverna åtminstone på gymnasienivå har viss tillgång till forskningsmeriterade lärare.

För att högskolor och universitet med trovärdighet skall kunna hävda sambandet mellan forskning och högre utbildning måste i ökad utsträckning de ledande krafterna inom forskning medverka i utbildningen. Det är inte orimligt att tänka sig att det regelmässigt ingick någon eller några professorsföreläsningar redan under första terminens studier i de flesta ämnen. I framtiden kan vi också se en förstärkt roll för högskolan i fråga om vidareutbildning inom en rad ämnesområden. Det är viktigt att den har en sådan inriktning att den på ett initierat sätt förmedlar vetenskapens senaste rön.

De krav på förstärkning av sambandet mellan forskning och utbildning som vi här ställt ligger till grund för vissa förslag, som vi kommer att presentera rörande de mindre högskolorna och forskningsanknytning av lärar- och värdu utbildningarna.

Den svenska forskningens struktur

Inom den forskningspolitiska debatten tas ofta frågan om avvägning mellan grundforskning och tillämpad forskning upp. Det har tidigare funnits tendenser till att statsmakternas satsningar i stigande grad har gått till tillämpad forskning eller till och med till ren utrednings eller utvecklingsverksamhet. Vi tror oss nu kunna konstatera att det finns en bred vilja hos ansvariga samhällsorgan att ge svensk forskning en framträdande roll också när det gäller ren grundforskning. Inte minst för vårt lands internationella kontaktverksamhet i forskarvärlden är det av stor betydelse att vi har en grundforskning med gott anseende.

Den forskning som sker på eget programansvar med de statsmedel som anvisas via fakultetsanslagen till universitet och högskolor med fasta forskningsresurser utgör en särskilt viktig del av det fria kunskapssökandet. Både initiativ och finansiering är inomvetenskapliga angelägenheter. Även forskningsråden är i allt väsentligt att anse som inomvetenskapliga organ. De har stor betydelse för att främja utvecklingen av en hög och jämn kvalitet i den svenska forskningen. Enligt centerns mening är det angeläget att det rader balans mellan fakultetsanslag och forskningsrådsmedel. Utgångspunkten måste vara att fakultetsanslagen ger institutionerna en fast grund att stå på för det fria kunskapssökandet. Den nu framlagda forskningspropositionen synes lägga något större vikt vid forskningsråden. Det sker dock främst genom omfördelning av sektorsforskningsmedel. Inför kommande forskningspropositioner är det angeläget att detta balansproblem beaktas, vilket bör ges regeringen till känna.

Universitet och högskolor tas också i anspråk inte bara för tillämpad forskning utan också i betydande utsträckning för ren utrednings- och utvecklingsverksamhet. Det är naturligt att många intressenter söker den bästa

kompetens som finns att tillgå också för dessa ändamål. Enligt centerns mening är det dock angeläget att man vid universitet och högskolor noga ger akt på utvecklingen så att utrednings- och utvecklingsverksamhet inte blir det dominerande inslaget i verksamheten vid vissa institutioner. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är naturligtvis angeläget att forskningsresultaten så snabbt som möjligt kan utnyttjas i produktionen av varor och tjänster. Forskningsinformation och utveckling av kontaktsekretariatsverksamheten är av stor betydelse härför. En annan betydelsefull form för att snabbt introducera forskningsresultat i produktion och produkter är att etablera s.k. forskarbyar och science parkverksamhet (exempelvis IDEON i Lund, STUNS i Uppsala och UMINOVA i Umeå). De kan erbjuda en lämplig övergång mellan uppdragsforskning inom högskolans ram och kommersiellt driven näringsverksamhet där forskningsresultatet omsätts i produkter och tjänster. Kontaktsekretariat och forskarbyar har också en viktig uppgift i att hjälpa små och medelstora företag utan egen forskning med produktutveckling. Det bör ske i nära samarbete med utvecklingsfonden.

Forskningsrådsorganisationen

Enligt centerns mening är det en principiellt riktig väg regeringen nu har valt när man satsar mer på forskningsråd än sektorsforskningsorgan mer eller mindre anknutna till vissa myndigheter eller departement. Regeringsförslagens främsta brist är emellertid att det inte går tillräckligt långt och inte helt konsekvent fullföljer den inslagna linjen. Centern anser att även de två nya forskningsråden (för teknik och socialvetenskap) bör tillhöra utbildningsdepartementet. Risken är annars att de i allt för hög grad kommer att sektorsanknytas och i själva verket utvecklas till utpräglade sektorsorgan. Denna fara är särskilt stor när det gäller det teknikvetenskapliga forskningsrådet där behovet av fristående kunskapsuppbyggande är särskilt stort. Riksdagen bör nu lägga fast att utbildningsdepartementet även skall vara ansvarigt för de båda nya forskningsråden.

När det gäller de nya forskningsrådets ämnesområden har vi inget att erinra i fråga om den huvudsakliga inriktningen av det socialvetenskapliga forskningsrådets verksamhet.

I fråga om det föreslagna teknikvetenskapliga forskningsrådet vill vi emellertid föreslå en betydelsefull vidgning av uppdraget. Enligt centerns mening bör det inrättas som ett *miljö- och teknikvetenskapligt forskningsråd*. Rådets forskningsstödande verksamhet bör bland annat inriktas på naturmiljö – särskilt frågor om ekologisk balans och hushållning med icke förnybara naturresurser, arbetsmiljö, miljöanpassade energisystem, boendets miljöfrågor samt transportsystemens miljöfrågor. I fråga om det föreslagna rådets stöd till teknisk forskning är det särskilt angeläget att framväxten av miljöanpassade produktionsprocesser kan främjas.

Det nya miljö- och teknikvetenskapliga forskningsrådet bör tillföras 33 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit för budgetåret 1990/91. För de två följande budgetåren under planeringsperioden bör en särskild beredning göras i regeringskansliet med sikte på att framlägga kompletterande anslags-

framställning i budgetpropositionen nästa år. Därvid bör medel omfördelas från i första hand energiforskningsprogrammet, byggforskningsområdet, naturvårdsverkets miljöforskningsmedel samt arbetsmiljöforskningen. Denna omfördelning bör tillföra det nya forskningsrådet betydande resurser. Det är rimligt att regeringen som en del i beredning överväger vilka forskningsprogram som skall fullföljas med stöd från det nya forskningsrådet.

Forskning vid de små och medelstora högskolorna

I en särskild partimotion under allmänna motionstiden har centern presenterat en modell för en stegvis utbyggnad av fasta forskningsresurser och fakultetsorganisation vid de mindre och medelstora högskolorna. Enligt motionen borde processen kunna byggas upp med följande steg:

1. På högskolan görs en inventering av pågående forskningsprojekt och vilka lärare/studenter man har som skulle vilja inleda forskning.

2. Forskningsprogram struktureras. Vilka kompletteringar behöver göras för att man skall kunna utveckla ett någorlunda sammanhängande forskningsfält? Vilka institutioner behöver inrättas eller reorganiseras? – det är på institutionsnivå en betydande del av arbetet såväl inåt som utåt måste ske.

Eventuellt kan högskolan tillsätta en funktion som administrativt leder ett systematiskt organisationsarbete. Det är dock viktigt att fakulteter/forskningsråd av kvalitetsskäl bedömer forskningen. Eventuell öronmärkning av pengar kan tänkas men får inte ske på kvalitetens bekostnad. Doktorandtjänster knutna till högskolan bör inrättas i detta skede. Forskningsandelen i de befintliga lärartjänsterna utökas.

3. Mellantjänster börjar inrättas i detta skede.Handledningen av doktorander börjar nu ske på högskolan. Disputationer sker i samverkan med universitetsfakultet.

4. Man är nu framme vid ett läge där professur kan inrättas. Institutionsbildningen är nu fullbordad.

5. Institutionsbildningarna bör – med stöd av de forskningsprogram som nämnts under punkt 2 ovan – vara så samordnade att de sker inom närliggande ämnen vid samma högskola under en någorlunda komprimerad tidsrymd. När det finns tre till fem fullständiga institutioner med både utbildning och forskning och med var sin professor i spetsen kan en fakultet bildas. Här kapas de administrativa banden till fakulteten vid annat universitet. När det finns tre eller flera fakulteter kan det vara aktuellt att beteckna högskolan som ett universitet.

Enligt centerns mening innebär det förslag som regeringen nu framlägger en klar besvikelse när det gäller satsningar på forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. Inte minst det omfattande beredningsarbetet för att utforma en ny regionalpolitik har på många håll väckt förväntningar som nu inte infrias. Vid de mindre och medelstora högskolorna finns i dag en vilja till forskningsengagemang som möts med ringa gensvar från regeringen.

Knappt 60 % av högskolelektorerna vid de mindre och medelstora högskolorna är forskarutbildade. Det kan medföra att kravet på forskningsanknytning av all högre utbildning inte kan fullföljas på önskvärt sätt, vilket är en stor kvalitetsbrist. Mot denna bakgrund vill vi nu göra vissa komplette-

ringar – framför allt i fråga om resurstilldelningen – av den etableringsmodell vi tidigare presenterat, vilket skulle möjliggöra att en mer kraftfull utvecklingsprocess än regeringen tänkt sig nu kan inledas.

Enligt centerns mening är det nu angeläget att uppbyggnaden av en stabil och fast organisation för forskning kan startas vid samtliga högskolor. Den medelförstärkning vi här föreslår skall närmast ses som en motsvarighet till de fakultetsanslag som anvisas till universitet och övriga högskolor med fasta forskningsresurser. Det innebär att de skall lägga grunden för utveckling av forskning på eget programansvar. Självfallet skall forskningsprojekt som inleds vid de mindre och medelstora högskolorna därutöver ha samma möjligheter till kompletterande finansiering från externa källor, exempelvis forskningsråd och sektorsforskningsorgan, som i dag erbjuds högskolor med fasta forskningsresurser. För att den vetenskapliga kvaliteten skall utvecklas på ett tillfredsställande sätt är det angeläget att kontakter utvecklas mellan universitetsfakulteter och forskarna vid de mindre och medelstora högskolorna. Det är en central del i den modell vi har utvecklat.

Fyra nya universitet före år 2000

Bland de högskolor som saknar fasta forskningsresurser utgör de gamla s.k. universitetsfilialerna – Växjö, Örebro och Karlstad en grupp som har kommit längre i sin utveckling än övriga mindre högskolor. De drar till sig ett större antal studerande och har i många fall inlett betydande forskningsprogram. När man talar om de medelstora högskolorna är det i allmänhet dessa tre som avses. Det kan i detta sammanhang noteras att en av de tidigare universitetsfilialerna – Linköping – har gått ytterligare ett steg längre och utvecklats till landets sjätte universitet. Bland de mindre högskolorna intar Sundsvall/Härnösand en särställning genom framför allt sin storlek. I de satsningar som vi här föreslår för att bygga upp fasta resurser för forskning bör dessa fyra högskolor enligt vår mening ges en kraftfullare satsning, som skall möjliggöra att de bygger upp någon eller några fakulteter de närmaste åren och får ställning som universitet före sekelskiftet.

För budgetåren 1990/91 bör ytterligare 5 milj. kr. per högskola anslås utöver vad regeringen föreslagit till högskolorna i Växjö, Örebro, Karlstad och Sundsvall/Härnösand för forskning. Detta anslag bör sedan öka med ytterligare 5 milj. kr. per år under de följande två åren i planeringsperioden. Det betyder att de fyra högskolorna 1992/93 kan disponera ca 20 milj. kr. vardera för forskning. Riksdagen bör därutöver redan nu lägga fast att utvecklingen under de därpå följande två åren bör ske i samma takt.

Fasta resurser för forskning vid alla högskolor

Även om en kraftfull satsning kommer till stånd vid de ovan nämnda högskolorna är det angeläget att en framåtsyftande uppbyggnad av forskningsresurser kan ske också vid de övriga tolv mindre högskolorna. För budgetåret 1990/91 bör därför 2,5 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit anslås till var och en av dem. Denna satsning bör sedan byggas ut ytterligare med 2,5 milj. kr. per år på samma sätt som ovan föreslagits för de medelstora högskolorna.

Till forskning anknuten till högskoleutbildning på Gotland bör 0,5 milj. kr. anvisas för 1990/91. För de därpå följande åren bör 1 milj. kr. per år anvisas.

Sammanfattningsvis innebär den satsning vi här föreslår att ytterligare 50,5 milj. kr. förs till de 22,7 milj. kr. som regeringen föreslår för budgetåret 1990/91. Under de två följande åren i planeringsperioden ökas anslaget med ytterligare 50,5 milj. kr. per budgetår utöver vad regeringen föreslagit. Under periodens sista år bör anslaget således sammanlagt uppgå till 193,7 milj. kr., vilket är en nivå som med 151 milj. kr. överstiger vad regeringen föreslår.

Som vi ovan nämnt bör riksdagen redan nu ge klartecken för att utbyggnaden kan fortsätta på samma nivå också under de två därpå följande budgetåren. Vid 90-talets mitt skulle därmed de små och medelstora högskolorna disponera närmare 300 milj. kr. per år för forskning. Därmed kan en någorlunda stabil forskningsorganisation anses ha etablerats inom hela det svenska högskoleväsendet.

Det bör vara möjligt för högskolorna att göra vissa omDispositioner av medlen mellan åren för att åstadkomma en sund utveckling. Det är också rimligt att UHÄ tilldelas en årlig resurs på ca 5 milj. kr. för att kunna göra punktvisa förstärkningar när så erfordras. Det bör i detta sammanhang också nämnas att förslag finns, bl.a. från centern, att dela högskolan i Eskilstuna/Västerås i två enheter. När så sker bör de båda nya enheterna tilldelas forskningsresurser fullt ut, var och en enligt de principer vi här har angivit.

Under de närmaste åren är det rimligt att de resurser vi här har föreslagit skall kanaliseras till de små och medelstora högskolorna och till en betydande del används för att bereda de lärare i högskolan som saknar forskarmeritering möjlighet att genomgå forskarutbildning. Det bör också vara möjligt för de små och medelstora högskolorna att inrätta nya doktorandtjänster. Vissa resurser bör också kunna användas till att utveckla samlade forskningsprogram för att utveckla en profil vid högskolan. Medlen bör också kunna användas för att etablera eller utveckla vissa gemensamma funktioner – exempelvis bibliotek.

Nätverksuniversitet

De förslag vi här presenterat innebär att klartecken ges för utveckling av fyra högskolor till universitet. Vi vill i detta sammanhang också lyfta fram ytterligare några åtgärder som kan verka utvecklingsfrämjande för högskoleväsendet i vårt land. Utveckling av så kallade nätverksuniversitet innebär att två eller flera högskolor utformar sina utbildnings och forskningsprofiler på ett sådant sätt att de tillsammans kan erbjuda ett brett utbud som närmast är att likställa med ett fullständigt universitet. Samverkansdiskussionerna mellan högskolorna i Kalmar, Växjö och Karlskrona/Ronneby har denna inriktning.

Utveckla lokala kunskapsmiljöer

En annan möjlighet att utveckla den svenska organisationen för högre utbildning och forskning är att högskolan tillsammans med myndigheter och företag på högskoleorten utvecklar en lokal kunskapsmiljö med viss profil. Utlokaliseringen av statliga verk tillsammans med etablering av nya högsko-

lor kan sägas utgöra grunden härför. Vi har redan tidigare pekat på att Jönköping skulle kunna vara en lämplig ort för lokalisering av högre juridisk utbildning och forskning med den anknytning till domstolsverk, hovrätt och kammarrätt som där kan åstadkommas. Om där också lokaliserar polisutbildning, vilket är motiverat med tanke på denna utbildnings omfattning enligt nu gällande planer, skulle ett nationellt centrum för forskning och utbildning om rättsfrågor och rättskipning kunna växa fram. På samma sätt skulle etablering av forskning och utbildning om trafik- och trafiksäkerhet i Borlänge/Falun komplettera de myndigheter (vägverk, banverk och trafiksäkerhetsverk) som finns där så att ett nationellt centrum för trafikfrågor kan växa fram.

Forskningsanknytning av vård och lärarutbildningarna

Läro- och vårdutbildningarnas forskningsanknytning har diskuterats under en följd av år. Problemen hänger delvis samman med den tidigare organisationen för dessa utbildningar. Läro- och vårdutbildningarna hade sitt eget utbildningssystem vid sidan av högskoleväsendet samtidigt som den pedagogiska forskningen var en uppgift för universiteten. När läro- och vårdutbildningarna integrerades i högskolan hade man i och för sig kunnat vänta ett närmande till forskningen på relevanta områden. Dessvärre kan vi nu konstatera att detta närmande till största delen har uteblivit trots den samlade högskoleorganisatoriska ramen. Det kan alltså konstateras att en samlad organisation inte automatiskt främjar forskningsanknytning. Det är därför enligt vår mening nu angeläget att inleda en process där läro- och vårdutbildningarna knyts samman med forskning genom att pedagogiska/didaktiska fakulteter utvecklas. I en kommittémotion från vårt håll under allmänna motionstiden om lärarekryteringsfrågor har vi föreslagit att fakulteter med inriktning på undervisningsforskning nu bör byggas upp. I första hand bör sådana fakulteter inrättas vid läro- och vårdhögskolan i Stockholm och universitet i Linköping. Forskning har redan i dag olika uppläggning och inriktning på dessa orter, vilket kan ge värdefulla erfarenheter vid en eventuell fortsatt utbyggnad av fakulteter för undervisningsforskning. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag med denna inriktning.

Vårdutbildningarna har till största delen vuxit fram under landstingskommunalt huvudmannaskap. Även när de genom reformen 1977 fick högskolestatus behöll de sitt tidigare huvudmannaskap. Enligt centerns mening får detta inte hindra utveckling av en nära anknytning mellan forskning och utbildning inom denna sektorssektor. Det är exempelvis angeläget att den landstingskommunala vårdhögskolans tjänstestruktur snarast utformas på samma sätt som inom den statliga högskolan. Det kan naturligtvis hävdas att det medför svårigheter för de ekonomiskt hårt trängda landstingen att gå i denna riktning. Det finns å andra sidan många skäl som talar för att de problem landstingen möter snarast förstärker behovet av forsknings- och utvecklingsinsatser inom omvårdnadssektorn för att uppnå större effektivitet. Utveckling av en tjänstestruktur inom vårdhögskolan där forskning normalt ingår i tjänsten torde därför ligga väl i linje med de åtgärder situationen kräver. För att uppmuntra en sådan utveckling bör statsmakterna ställa ca 50

doktorandtjänster till vårdhögskolornas förfogande. Det innebär i princip att två tjänster per landsting inrättas. Utgifterna härför kan för budgetåret 1990/91 beräknas till ca 12,5 milj. kr. om varje tjänst kostnadsberäknas till 250 000 kr.

Inom läraryrket och vårdutbildningarna är andelen kvinnliga studerande betydande. En satsning på forskningsanslutning av dessa utbildningar kan också främja jämställdhetsutvecklingen inom högskolan genom att forskarkarriären blir mer tillgänglig även för kvinnor.

Forskning för alla lärare i högskolan

Regeringen förslår att forskning skall vara en arbetsuppgift för alla högskoleelektorer som tillsätts efter den 1 juli 1990. Enligt centerens mening är det angeläget att alla lärare i högskolan deltar i forskning. Det är bland annat därför vi föreslår en kraftig utbyggnad av forskningsresurserna vid de mindre och medelstora högskolorna. Mot denna bakgrund anser vi att forskning i tjänsten bör gälla även för de redan nu anställda lärarna. Vi anser också att denna för högskolan centrala princip bör läggas fast i högskoleförordningen. Forskningsandelen i tjänsten bör uppgå till minst en tredjedel. Det är dock angeläget att understryka att denna forskningsandel måste kunna organiseras på ett mycket flexibelt sätt. Det bör kunna bli fråga om allt från att avsätta vissa timmar per vecka till att koncentrerat arbeta med forskning två till tre år efter fem till sex års undervisning. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Tvärvetenskaplig forskning

Insatser för att främja ett tvärvetenskapligt synsätt måste bli ett viktigt inslag i den framtida forskningspolitiken. Som ett framträdande exempel på behovet av detta vill vi nämna introduktionen av biotekniken som grundar sig på naturvetenskapliga rön. Utnyttjande av denna teknik kräver dock etiska och rättsliga överväganden som borde göra det naturligt att exempelvis teologisk, samhällsvetenskaplig och juridisk kompetens tidigt kopplas in. Det är angeläget att miljön vid universitet och högskolor främjar framväxten av sådana kontakter. Utvecklingen av temaforskningen vid universitet i Linköping och utvecklingen av den miljöinriktade forskningen vid Chalmers är två exempel på etableringar med denna inriktning. En metod för att främja tvärvetenskapliga angreppssätt på olika forskningsfält är också etablering av centumbildningar.

Lokaler och utrustning

Vid universitet och högskolor finns i dag mycket starka önskemål om att få bättre grepp om den egna lokalförsörjningen. Enligt centerens mening är det angeläget att detta önskemål kan tillgodoses. Riksdagen bör därför hos regeringen begära förslag som innebär att lokalfrågorna förs över från byggnadsstyrelsen till högskolorna.

I fråga om lokal- och utrustningsanslagen för 1990/91 vill vi erinra om att vi redan under allmänna motionstiden i en kommittémotion om högskolefrå-

gor föreslog att ytterligare 50 milj. kr. skulle anvisas för dessa ändamål. Med anledning av forskningspropositionen vill vi nu föreslå att ytterligare 50 milj. kr. anslås för att i första hand tillgodose de anspråk som reses om medel genom vidgning av den s.k. FRN-ramen.

För de senare åren i perioden bör en ny planering göras som grund för ett kraftfullt medelstillskott. Därvid bör bl.a. den skrivelse som akademiska rektorskonferensen ställt till regeringen ligga till grund för bedömningarna. Den svenska forskningen och högre utbildning är i mycket trängande behov av en kraftfull upprustning i fråga om lokaler och utrustning. Det är anläget att denna kan komma till stånd snarast om vi skall behålla vår internationella konkurrenskraft på området.

Sammandrag av kommittémotionernas förslag

I kommittémotioner på respektive utskotts område har centern bl.a. presenterat följande förslag:

- 1,5 milj. kr. för uppbyggnad av ett internationellt datacenter (ICD) för kontroll av kärnvapenprovstopp.
- 1,6 milj. kr. för uppbyggnad av en internationell kunskapsbank för försvarsindustriell omställning.
- Utökad forskning kring sambandet mellan ekonomi och ekologi. Professor i nationalekonomi inrättas med denna inriktning. Se utbildningsdepartementet och jordbruksdepartementet.
- Utökad användning av s.k. samhällsekonomiska kalkyler i samhällsplaneringen.
- Utökad forskning om hur skilda regionala förhållanden kan komma till uttryck i nationalräkenskaperna.
- För utvärdering av skattereformen anvisad anslagsökning om 1 milj. kr. utöver regeringens förslag.
- 6 milj. kr. till ett landsbygdens forskningsråd.
- Förstärkt stöd till enskilda uppfinnare.
- 20 milj. kr. för informationsteknologi riktad mot småföretag.
- Avslag på förslaget om avveckling av energiforskningsnämnden.
- Kärnteknisk forskning vid Studsvik skall i huvudsak bäras av kärnkraftsföretagen.
- Införande av byggforskningsavgift för stora byggföretag för att förstärka FoU inom byggsektorn, och vars medel skall tillföras byggforskningsrådet för vidare fördelning till bl.a. de regionala högskolorna.
- 8,16 milj. kr. för öronmärkt stöd till forskning på regionala museer.
- 2 milj. kr. tidigare föreslagna till forskning kring insatser mot doping inom idrotten.
- Medel till ett tvärvetenskapligt centrum i Uppsala för klinisk patientverksamhet inom tandvården.
- 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till forskning kring demens och andra åldersrelaterade sjukdomar.
- 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till forskning om HIV/aids.
- 1 milj. kr. till tvärvetenskapliga organisationen för miljöforskning mellan Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet.

- 1 milj. kr. utöver regeringens förslag till centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå.
- 4 milj. kr. till förstärkt forskning om klimatförändringar.
- 5 milj. kr. till forskningsfartyg.
- 5,2 milj. kr. till doktorandtjänster vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).
- 4 milj. kr. till förstärkning av veterinär samt agronom/hortonomutbildningarna vid SLU.
- 10 milj. kr. ytterligare till forskning på trafikområdet bl.a. om järnvägar och annan kollektivtrafik.
- 3 milj. kr. för initierande av tvärvetenskapliga projekt.
- Återinförande av licentiatexamen.
- Förstärkta insatser för handledning av doktorander.
- Införande av vetenskaplig grundkurs och uppluckring av linjesystemet.
- Ytterligare 50 milj. kr. utöver regeringens förslag till omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster.
- Bibehållande av möjlighet att bedriva forskarstudier med studiemedel.
- Möjlighet att utnyttja doktorandtjänst även som deltidstjänster.
- Avslag på förslaget att omvandla kliniska amanuenser till kliniska assistenter.
- Avslag på förslaget att avskaffa tjänst som forskningsassistent.
- Möjliggör kombinationstjänst som gymnasielektor och forskare.
- Uppvärdering av pedagogiska meriter.
- Omvandling av s.k. L-17-lektorat till högskolelektorat.
- Åtgärder för att främja jämställdhetsarbetet inom högskolan.
- Precisering av begreppet "full kostnadstäckning" vid finansiering av externa medel.
- Utred de nationella forskningsanläggningarna.
- 10 milj. kr. utöver regeringens förslag till internationellt utbyte i andra former än inom EG:s program.
- 5 milj. kr. öronmärkta för internationellt utbyte för forskarstuderande.
- Intensifiera arbetet med att internationalisera examina.
- Se över utländska gästforskares villkor.
- Satsa 1 milj. kr. på försök med s.k. vetenskapsbutiker.

Ekonomisk sammanställning

De reformförslag vi presenterar i denna motion innebär en anslagsförstärkning med 151 milj. kr. för budgetåret 1990/91. För budgetåren närmast där- efter tillförs högskolan ytterligare 50 milj. kr. per år med de förslag vi här lägger. Vi vill i detta sammanhang också föreslå en finansiell förstärkning på 53,8 milj. kr. som kan uppnås genom att Sveriges deltagande i EG:s fusions- forskningsprojekt (anslag E19, s 322 ff) upphör.

De förslag vi presenterat i kommittémotioner kostnadsberäknar vi till ca 125 milj. kr. för budgetåret 1990/91. Centern föreslår således en sammanlagd förstärkning till forskningen på i storleksordningen 275 milj. kr. för 1990/91. Besparingar görs med ca 54 milj. kr.. Det totala tillskottet ligger således kring 220 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande sambandet mellan forskning och högre utbildning.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande avvägningen mellan fakultetsanslag och forskningsrådsmedel.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande omfattningen av utrednings- och utvecklingsverksamhet vid universitetsinstitutioner.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande forskarbyar och science-park-etableringar,

[att riksdagen beslutar att ett miljö- och teknikvetenskapligt forskningsråd tillhörande utbildningsdepartementet inrättas.¹⁾

[att riksdagen till ett nytt anslag, Miljö- och teknikvetenskapliga forskningsrådet anvisar 100 000 000 kr.¹⁾

[att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag rörande medelsomfördelning och uppgiftsavgrensning för det nya miljö- och teknikvetenskapliga forskningsrådet i enlighet med vad som anges i motionen.¹⁾

[att riksdagen beslutar att ett socialvetenskapligt forskningsråd tillhörande utbildningsdepartementet inrättas.²⁾

5. att riksdagen till forskning vid mindre och medelstora högskolor för 1990/91 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 55 500 000 kr. förhöjt anslag att fördelas enligt de riktlinjer och till de ändamål som anges i motionen.

6. att riksdagen beslutar godkänna riktlinjerna för den förstärkta medelstillsdelningen till forskning vid mindre och medelstora högskolor fram t.o.m. budgetåret 1994/95.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande utveckling av högskolorna i Växjö, Örebro, Karlstad och Sundsvall/Härnösand till universitet före år 2000.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande utveckling av nätverksuniversitet och lokala kunskapsmiljöer.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskningsanknytning av lärar- och vårdutbildningarna.

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag om etablering av fakulteter för utbildningsforskning i enlighet med vad som anges i motionen.

11. att riksdagen till ett nytt anslag, Doktorandtjänster vid vårdhögskolorna, för 1990/91 anvisar 12 500 000 kr. att fördelas enligt de principer som anges i motionen.

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande vårdhögskolans tjänstestruktur.

13. att riksdagen beslutar att lärartjänst inom högskolan skall ge möjlighet till forskning på minst en tredjedel av tjänstens omfattning enligt de riktlinjer som anges i motionen.

Mot. 1989/90
Ub143

14. att riksdagen beslutar att till lokaler och utrustning för forskning anvisa 50 000 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit.

15. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en plan för kraftig förstärkning av lokal- och utrustningsanslagen för 1991/92 och 1992/93.

16. att riksdagen avslår regeringens förslag till medelsanvisning till EG:s fusionsforskningsprogram (E19).

Stockholm den 20 mars 1990

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

¹ 1989/90:N44

² 1989/90:So-41